

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка

Затверджено кафедрою
«13 »вересня 2021 р.

Завідувач кафедри
Житков О.А.



Кафедра історії України та всесвітньої історії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ХХ – ХХІ СТОЛІТЬ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 01 «Освіта/ Педагогіка»
Спеціальність: 014 «Середня освіта (Географія)»
Предметні спеціальності: 014.07 «Середня освіта (Географія)»
014.03 «Середня освіта (Історія)»

Факультет історії, бізнес-освіти та права

Робоча програма з курсу «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ХХ – ХХІ СТОЛІТЬ» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за напрямом підготовки: 01 Освіта/Педагогіка. Спеціальність: 014.07 Середня освіта (Географія). Додаткова спеціальність: 014.03. Середня освіта (Історія). Освітня програма: Середня освіта (Географія та Історія).

Розробник: Житков Олександр Анатолійович, доктор історичних наук, доцент, в.о. зав. кафедри історії України та всесвітньої історії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та всесвітньої історії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Протокол від «13» вересня 2021 року №1

В.о. завідувача кафедри історії України та всесвітньої історії



(д.і.н., доц. Житков О.А.)

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ “ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ XX – XXI СТОЛІТЬ ”

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

ПРЕДМЕТ: ІСТОРІЯ УКРАЇНИ XX – XXI СТОЛІТЬ

Курс: Підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3. Модулів: 3. Змістових модулів: 3. Загальна кількість годин: 90 Тижневих: 4.	Галузь знань: 01 «Освіта/ Педагогіка» Спеціальність: 014 «Середня освіта (Географія)» Предметні спеціальності: 014.07 «Середня освіта (Географія)» 014.03 «Середня освіта (Історія)»	Обов'язків рік підготовки: 4. Семестр: 8 Лекції: 18 години. Семінари: 12 години. Самостійна робота: 60 годин. Вид контролю: екзамен.

II. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

Період XX початку XXI століття є важливою складовою частиною загального курсу вітчизняної історії. Хронологічно він охоплює події формування модерної української нації, добу визвольних змагань 1917-1921 рр., радянські часи, роки боротьби за становлення сучасної демократичної України. Особливістю курсу новітньої історії України є багатоплановість і дискусійність теоретичних проблем, синкретичний характер розглядуваних подій та явищ, пропонованих студентам до засвоєння.

Історія України новітньої доби – це дисципліна, яка вивчає закономірності соціально-економічного розвитку, політичне життя українського суспільства в конкретних формах і просторово-часових вимірах, характер, структуру і зміни соціально-економічних відносин, діяльність державних інститутів, політичних партій і громадських організацій, а також визначних політичних діячів у XX на початку XXI

століть. Важливою складовою предмета є вивчення властивих для того чи іншого суспільства на різних історичних етапах політичних ідей, поглядів, настроїв, які істотно впливали на розвиток країни.

Важливою особливістю курсу політичної історії є те, що він зорієнтований на вивчення найважливіших суспільно-політичних процесів в Україні, місця і ролі української держави в розвитку світу. Завданням курсу є систематизація наявних знань з політичних і соціальних аспектів вітчизняної історії; виявлення історичних коренів актуальних проблем, які є предметом аналізу в інших курсах та вироблення уміння критично ставитися до джерел, синхронізувати основні події соціально-політичної історії України з подіями всесвітньої історії і осмислювати їх у межах єдиної концепції. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації.

III. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Будучи самостійною дисципліною, історія України ХХ – ХХІ століть перебуває в тісному взаємозв'язку з іншими суспільними дисциплінами, доповнюючи їх і водночас збагачуючись новітніми досягненнями інших суспільних наук. У сукупності вони дають можливість відтворити цілісний процес суспільного і світового розвитку, розкрити основу його єдності і багатоподібності, його спрямованість і гуманістичний зміст.

Головні проблеми вітчизняної історії перегукуються з історичними проблемами історії народів Східної Європи, історії Росії, та класичною європейською істопрієграфією.

IV. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ

Лекції із застосуванням інформативно-рецептивних методів, евристичних бесід, елементів навчальної дискусії, елементів проблемного викладу матеріалу. Практичні передбачено проводити у формі комбінованого опитування, опитування із застосуванням методу самооцінки, тестування, використання наочних методів демонстрації та ілюстрації, застосування індуктивного та дедуктивного методів, репродуктивного методу, пізнавально-дидактичних ігор.

Важливою складовою самостійної роботи студента є розробка краєзнавчої тематики. Цей вид навчальної діяльності дозволяє розвинути та закріпити навички опрацювання документального матеріалу, закладає основи наукової роботи, активізує виховний потенціал студентів.

В цілому методи викладання курсу сконцентровано у наступних тезах:

- комплексне вивчення та узагальнення історичного минулого українського народу від початку ХХ століття до сьогодення в контексті світової історії та практики державотворення в сучасній українській державі;
- засвоєння студентами основних історичних дат, постатей, понять і термінів, подій та явищ;

- вміння самостійно добирати і опрацювати історичні документи, науково – популярну і довідкову літературу;
- формування в студентів історичного мислення, вміння аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, визначати їх суть, причинно – наслідкові зв'язки між ними, виділяти основне, суб'єктивне і об'єктивне, самостійно оцінювати і пояснювати історичний процес і робити правильні висновки з метою успішної розбудови національної держави.

V. ПРОГРАМА КУРСУ.

Змістовий модуль №1. Соціально-економічне та політичне становище України 1900 -1939 рр..

Тема 1. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій на початку ХХ століття.

Україна на початку ХХ століття. Соціально – економічне становище України на початку ХХ ст. Посилення концентрації і виробництва. Монополії і фінансовий капітал. Економічна криза 1900 – 1903 рр. Погіршення становища робітників. Робітничі страйки. Розвиток сільського господарства. Становище селян. Масові селянські виступи.

Земсько – ліберальна опозиція царизму. Загальноросійські і українські партії в Україні. Українська політична думка початку ХХ ст. Студентський рух. Кооперативний рух.

Україна в демократичній революції 1905 – 1907 рр. Початок революції. Січнево – березневі страйки в Україні. Класи і партії в революції. Повстання на броненосці “Потьомкін”. Україна у Всеросійському жовтневому політичному страйку. Виникнення Рад робітничих депутатів. Грудневе збройне повстання. Збройні виступи у Харкові, Олександрівську, Донбасі. Перша та друга Державні думи.

Піднесення українського національного руху. Виникнення україномовної преси. “Просвіти” в українському русі. Українська думська громада.

Україна в період третьочервневої монархії (червень 1907 – липень 1914 рр.). Третьочервневий переворот. III Державна дума. Столипінська аграрна реформа та її наслідки для України. Економічний розвиток України в 1907 – 1914 рр. Діяльність українських партій і організацій в післяреволюційну добу. Робітничий і селянський рух. Українське питання в Державній думі.

Західноукраїнські землі на початку ХХ ст. Посилення гноблення і економічна відсталість західноукраїнських земель. Стан промисловості і сільського господарства. Боротьба трудящих проти соціального гніту. Кооперативний рух. Поява українських організацій “Січ”, “Сокіл”, “Пласт”. Культурно – просвітницький рух. Церковне життя. Митрополит А.Шептицький. Активізація переселенського руху за океан.

Україна в роки першої світової війни. Причини, початок і характер війни. Україна в планах воюючих сторін. Ставлення до війни різних партій і класів. Українські січові стрільці. Військові дії на території України. Вплив війни на економіку. Назрівання революційної кризи.

Розвиток культури. Освіта і наука. Українська література. Драматургія і театр. Музична культура в Україні. Зародження українського художнього кіно. Образотворче мистецтво. Література.

Тема 2. Українська революція та громадянська війна (1917 – 1921 рр.).

Лютнева демократична революція 1917 р. Утворення Центральної Ради. Становище в Україні після повалення царизму. Піднесення громадського руху. Програми і цілі українських та загальноросійських політичних партій в Україні. Утворення представницьких органів Тимчасового уряду в Україні. Ради робітничих і солдатських депутатів. Утворення Центральної Ради, її соціальна база, програма.

Доба української Центральної Ради. Відродження державності. Всеукраїнський національний конгрес. Вимога національно – територіальної автономії в складі федеративної Росії. Взаємовідносини Центральної Ради і Тимчасового уряду. I Універсал Центральної ради. Всеукраїнські з'їзди: селянські, військові, робітничі тощо. Утворення Генерального секретаріату. II Універсал Центральної Ради. Липнева криза Тимчасового уряду та утворення української автономії.

Поглиблення економічної кризи та погіршення становища населення влітку та восени 1917 року. Більшовицький переворот в Петрограді. Ставлення до більшовицького уряду В.Леніна політичних сил в Україні. III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР. Підсумки виборів до Всеросійських Установчих зборів в Україні. Боротьба більшовиків за владу. Виникнення в Україні радянського уряду. Виторгнення більшовицьких військ. IV Універсал Центральної Ради. Прийняття Конституції УНР.

Участь представників Центральної Ради в мирних переговорах у Брест-Литовську. Підписання мирного договору з Німеччиною 9 лютого 1918 р. Міжнародні зв'язки УНР.

1918 – 1920 рр. Криза Центральної Ради навесні 1918р. Гетьманський переворот. Українська держава гетьмана П.Скоропадського: внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно – культурна політика.

Народна боротьба проти німецько – австрійських окупантів. Падіння гетьманського режиму. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика. Відновлення УНР. С.Петлюра. Соціальні програми Директорії.

Революційні події 1918 р. на західноукраїнських землях. Розпад Австро – Угорської імперії. Утворення у Львові Української Національної Ради. Є.Петрушевич. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Війна з Польщею. Визвольний рух у Північній Буковині та Закарпатті. Інтервенція Антанти на півдні України.

Боротьба трудящих проти окупантів. Вигнання антантівських інтервентів з півдня України і Криму.

Друга війна УНР і Радянської Росії. Встановлення влади Рад в Україні на початку 1919р. Радянське державне будівництво. III з'їзд Рад України та його рішення. Прийняття першої Конституції УСРР. Запровадження політики воєнного комунізму в Україні. Селянський повстанський рух. Утворення воєнно-політичного союзу радянських республік. Боротьба військ Червоної армії з Денікіним.

. Радянсько-польська війна. Ризький мир. Розгром військ Врангеля у Криму. Ліквідація військ Директорії на Правобережжі.

Основні уроки української національної революції.

Тема 3. УСРР в 1920 –1930-х роках. Індустріалізація та колективізація в УСРР. Голодомор 1932 – 1933 рр.

УСРР в роки нової економічної політики (1921-1928). Соціально – економічне і політичне становище України на початку 1920-х р. Перехід до нової економічної політики. Ідеологія НЕПу. Особливості нової економічної політики в Україні.

Ідейна боротьба навколо НЕПу. Труднощі у проведенні нової економічної політики. Голод 1921-1922 рр. на півдні України: причини і наслідки.

I-й з'їзд Рад СРСР. Утворення СРСР, вступ до нього Української СРР. Перша Конституція СРСР 1924 р. Зміни в Конституції УСРР (1925 р.). Обмеження суверенітету України.

Відбудова народного господарства на принципах НЕПу.

НЕП у сільському господарстві. Введення продовольчого податку. Кооперативне будівництво. Запровадження нового земельного законодавства. Розвиток індивідуального селянського господарства. Колгоспне і радгоспне будівництво.

НЕП у промисловості. Відродження ринкових товарно-грошових відносин. Ліквідація системи главків в управлінні промисловістю. Трестування промисловості. Самоокупність підприємств. Грошова реформа. Оренда. Допуск приватного капіталу. Запровадження економічних методів управління. Проблема безробіття. Перші успіхи НЕПу.

Промисловість та сільське господарство України у другій половині 1920-х років. Причини згортання нової економічної політики та її наслідки.

Національно-культурна будівництво в Україні. Боротьба з неписьменністю. Налагодження системи народної освіти. Розвиток загальноосвітньої школи. Вища школа. Наука. Розвиток української літератури. Різноманітність літературних угруповань і течій. Академія наук УСРР. Підпорядкування науки контролю партійних і державних органів. Повернення М.Грушевського з еміграції і його праця в Академії Наук.

Проголошення українізації. Видатні діячі науки, освіти, культури: Д.Багалій, О.Богомолець, С.Єфремов, Д.Яворницький, А.Кримський, В.Блакитний, М.Зеров, М.Куліш, П.Саксаганський, М.Садовський,

В.Винниченко, Л.Курбас, І.Іжакевич, Г.Нарбут та ін.. Розвиток мови та літератури. Український театр. Українізація “по-сталінськи”: мета та засоби проведення. Перебудова культурно-освітньої роботи. Клуби. Бібліотеки. Українська радянська періодика.

Націонал-комунізм в Україні та його течії (“хвильовізм”, “шумськізм”, “волобуєвщина”).

Національно-культурне будівництво та національні меншини в Україні.

Згорання українізації. Смерть М.Скрипника. Репресії проти діячів українізації. Розстріляне відродження.

Українська РСР в умовах утвердження тоталітарного ладу (1929-1938 рр.).

Завершення внутріпартійної боротьби в ЦК ВКП(б) і утвердження одноособової диктатури Й.В.Сталіна. Згорання нової економічної політики. Курс на “розгорнуте будівництво по всьому фронту”.

Проблема темпів індустріалізації. Дискусії з приводу планів першої п’ятирічки. Перехід до директивного планування. Ескалація репресій проти господарників і спеціалістів. Виробниче змагання. Ізотовський рух. Стаханівський рух. Результати капітального будівництва в роки першої і другої п’ятирічок.

Хлібозаготівельна криза 1928-1929 рр. Поворот до суцільної колективізації. Гасло: “Ліквідація куркульства як класу”: причини, Масштаби, наслідки. Завершення колективізації основної частини селянських господарств у 1931-1932 рр. Деградація сільськогосподарського виробництва в одержавлених колгоспах. Втрати врожаю у 1931-1932 рр. внаслідок масового саботажу колгоспників. “Робота” хлібозаготівельних комісій. Голодомор 1933 р. і його наслідки.

Колгоспи в системі командної економіки після 1933 р. Відмова від продрозкладки. Політвідділи МТС і радгоспів.

Зростання культу особи Сталіна. Репресії в Україні. Судові політичні процеси 30-х рр. Чистка партії. Знищення керівництва КП(б)У. Політичний розвиток країни. Проголошення Сталіним побудови соціалізму в СРСР. Конституція 1936 року. Конституція УРСР 1937 року.

Згорання політики українізації. Національно – культурна політика державної партії в Україні 30-х років. Боротьба з “буржуазним націоналізмом” і “націонал – ухильництвом”. “Розстріляне відродження”.

Умови і результати культурного розвитку в 30-х роках. Ліквідація неписьменності. Загальноосвітня і вища школа. Відродження університетської освіти. Запровадження атестації наукових кадрів. Діяльність АН УРСР. Здобутки і трагічні сторінки літератури і мистецтва. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1920-1939 рр.). Східна Галичина, Північна Буковина, Закарпаття в складі іноземних держав. Стан промисловості і сільського господарства. Соціально-економічна політика на українських землях. Масове безробіття. Національний гніт. Утиски української культури і мови. Еміграція українців у Америку, Канаду та

Австралію.

Національно-визвольний рух трудящих західноукраїнських земель. Страйкова боротьба в містах і селах. Революційний виступ робітників м. Львова у квітні 1936 р.

Діяльність українських політичних партій і громадських організацій. (УНДО, “Українське робітничо-селянське соціалістичне об’єднання” – “Сельроб” та ін.).

Утворення ОУН (1929 р.) та її діяльність. Греко-католицька церква на західноукраїнських землях. А.Шептицький.

Мюнхенська змова і доля Карпатської України.

Тема 4. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945рр.).

Промисловість та сільське господарство України в умовах підготовки до війни.

Укладення пакту Молотова – Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної Армії до Західної України. Територіальні вимоги радянського керівництва до Румунії. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянізація.

Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Катастрофічні поразки 1941 р. Оборона Києва, Одеси і Севастополя. Бої за Донбас.

Встановлення окупаційної влади в Україні. Суть окупаційного режиму. Боротьба з окупантами. ОУН-УПА на теренах України. “Рейкова війна” партизанів в тилу ворога.

Визволення Лівобережної України і Донбасу. Битва за Дніпро. Визволення Києва у 1943 р.

Україна у завершальний період війни. Розгортання боїв на Правобережжі взимку 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва, визволення Одеси. Перемога в Криму. Визволення західних областей УРСР.

Початок відбудови народного господарства у 1943 р. Відродження сільського господарства. Поновлення діяльності колгоспів та МТС. Розгортання колективізації у західних областях України. Відбудова промисловості. Проблема втрат України у Другій світовій війні в сучасній історіографії.

Змістовний модуль №2. Економічні та суспільно-політичні зрушення 1950 – 80-х рр. Здобуття незалежності та сучасний стан Української держави.

Тема 5. Українська РСР в другій половині 1940-х – 1950-х роках.

УРСР в перше повоєнне десятиліття (зовнішні зв’язки, суспільне життя, відбудова економіки). Міжнародне становище України повоєнного часу. Завершення об’єднання українських земель у складі однієї держави. Врегулювання територіальних питань між Україною і Польщею. Операція “Вісла” (1947 р.). Участь України в діяльності ООН. Створення і діяльність

товариства культурних зв'язків із зарубіжними країнами.

Труднощі відбудови народного господарства. Голод 1946-1947 рр. Насильницька колективізація в західних областях України. Нова смуга репресій проти громадян України. Львівський церковний собор 1946 р. і ліквідація української греко – католицької церкви. Підпільно – партизансько боротьба ОУН-УПА з тоталітарним ладом. Ідеологічний наступ сталінщини на спроби культурно – національного відродження. Л.М.Каганович в Україні. Чистка національних кадрів.

Тема 6. УРСР в середині 50-х першій половині 60-х років.

Українська РСР в міжнародних відносинах. Посилення співробітництва УРСР з країнами Південної і Південно-Східної Європи. Участь України в діяльності ООН та ін. міжнародних організацій.

Ідеологічна кампанія з нагоди 300-річчя Переяславської ради. Передача Кримської області до складу УРСР: мотиви і правова основа

Спроби лібералізації політичного режиму. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв сталінських репресій. Реформи М.С.Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення.

Заходи щодо удосконалення управління і модернізації промисловості. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель.

Поява дисидентів в Україні. Зародження руху “шестидесятників”, їх роль в національно – культурному житті. Жовтневий пленум ЦК КПРС. Усунення від влади М.Хрущова. Прихід до влади Л.Брежнєва.

Соціально-економічне становище УРСР в другій половині 1960-х –першій половині 1970-х років. Українська РСР на міжнародній арені. Непослідовність зовнішньої політики Радянського Союзу та участь в ній України. Участь у війні в Афганістані. Конфронтація з Заходом. Участь УРСР в ООН, міжнародному русі боротьби за мир. Зовнішньоекономічні, науково-технічні та культурні зв'язки УРСР.

Зупинення реабілітації і замовчування злочинної діяльності Сталіна. Деформації в структурі економіки України, хижацька експлуатація її багатств, будівництво хімічних підприємств, атомних електростанцій. Наростання екологічної небезпеки, екстенсивний розвиток сільського господарства, шкідливість кампанії щодо ліквідації “неперспективних” сіл.

Тема 7. УРСР в роки застою та перебудови (друга половина 70-х початок 90-х рр.)

П.Шелест. В.Щербицький. Проголошення розширення соціалістичної демократії, участі трудящих в управлінні державою, посилення ролі Рад та фактична безправність суспільства.

Розробка і прийняття нової Конституції УРСР 1978 р. Декларативний характер Конституції. Національно-визвольний рух.

Політичні репресії 1960-1970-х рр. Посилення реакції в духовному житті.

Поглиблення нігілістичного ставлення до національної самобутності українського народу. Спотворення історії України.

Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Репресивні дії органів КДБ. Загострення гальмівних процесів у соціально – політичному розвитку України.

УРСР в роки “перебудови” (друга половина 80-х початок 90-х рр.)

Україна в міжнародних відносинах. Міжнародне економічне співробітництво. Розширення зв'язків УРСР із зарубіжними країнами та діаспорою. Участь України у міжнародних програмах, розв'язанні глобальних проблем сучасності.

Суспільне життя. Необхідність докорінної перебудови суспільства. М.Горбачов. Квітневий (1985 р.) Пленум ЦК КПРС. Проголошення курсу на перебудову та її основні напрямки. Обмеженість реформаційного курсу перебудови. Спроби реформ суспільної системи. Посилення суспільної активності населення в Україні. Критика тоталітаризму та викриття злочинів комуністичної системи. Мітинги і демонстрації.

Народження НРУ та його перетворення в опозиційну КПРС силу. Перші кроки становлення багатопартійності. Перші кроки в демократизації суспільно-політичного життя і утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Реформа виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР.

Деформації і кризовий стан економіки. Екологічна криза. Чорнобильська катастрофа. Її причина та наслідки. Пошуки виходу з економічної кризи. Прийняття законів про власність, землю, про кооперацію, індивідуальну трудову діяльність та ін. Закон “Про економічну самостійність Української РСР”. Перехід підприємств на госпрозрахунок і самофінансування. Нові форми організації трудової діяльності.

Стан сільського господарства. Курс на розвиток різних форм господарювання на селі. Загострення продовольчої проблеми.

Сфера побутового обслуговування населення. Товарна криза. Ріст цін та інфляція. Падіння життєвого рівня населення.

Стан розвитку освіти, науки та культури. Відсталість їх матеріального забезпечення та недостатній рівень розвитку. Стан шкільного навчання. Вища і середня школа. Галузева наука.

Література і мистецтво. Повернення в літературу “репресованих” творів. Участь творчої інтелігенції в громадському житті.

Культурно-освітня діяльність. Радіо, телебачення, преса.

Змістовний модуль №3. Здобуття незалежності та сучасний стан Української держави.

Тема 8. Перше десятиліття національної державності (1991 -2001 рр.).

Посилення суспільної напруги в суспільстві влітку 1991 р. Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної та економічної незалежності республіки.

Спроба серпневого 1991 р. перевороту у Москві та його наслідки для України.

Надзвичайна сесія Верховної Ради України 24 серпня 1991 р. Схвалення Акту проголошення незалежності України та його історичне значення. Україна – незалежна держава.

Всеукраїнський референдум та вибори президента України 1 грудня 1991 року. Денонсація Договору 1922 року про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав (СНД). Затвердження державної символіки України.

Створення правової бази розвитку України як правової держави. Зміцнення державних кордонів. Формування збройних сил, СБУ, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці.

Прийняття Верховною Радою України нормативних актів щодо реформування економіки. Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Пошуки виходу з економічної кризи та сучасний стан економіки України.

Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти. Міжнародні відносини в Україні. Кримська автономія.

Багатопартійність в Україні. Головні політичні партії та політичні об'єднання, їх платформи, участь у виборах до Верховної Ради України.

Прийняття Конституції України. Політична реформа в Україні.

Концепція зовнішньої політики України. Її входження у світове співтовариство. Програма “Партнерство заради миру”. Участь у програмах ООН. Участь у миротворчих операціях.

Тема 9. Сучасне політичне та соціально-економічне становище.

Соціальне та економічне становище України 2000 –2004 рр. Президентські вибори 2004 р. Політичне протистояння в країні у листопаді – січні 2004 р. Обрання президентом В.Ющенка. Соціально –економічний курс уряду Ю.Тимошенко. Парламентські вибори в Україні у березні 2006 р. Політична реформа 2005 – 2008 рр. в дії. Сучасне соціально-економічне становище України.

Парламентська криза 2007 року. Дострокові вибори до Верховної Ради України. Діяльність другого уряду Ю.Тимошенко.

Зовнішня політика України. Боротьба навколо приєднання України до програми ПДЧ – НАТО. Економічний розвиток України на сучасному етапі розбудови незалежності.

Президентські вибори 2010 року. Програми кандидатів, перебіг та результати виборів. Проблеми економічного становища України. Соціально-

політичні процеси в Україні 2010 – 2014 рр. Політична криза в Україні 2013 року. Революція гідності. Захоплення Криму Росією. Президентські вибори 2014 року. Антитерористична операція на сході України. Гібридна війна путінської Росії проти України. Мінський процес 2015 – 2017 рр. Україна на шляху реформ, співпраця з країнами Європейського союзу та США. Декомунізація в Україні. Урядова криза 2016 року. Ситуація на сході України у 2016 – 2017 рр. Євроінтеграційний поступ України 2014 – 2019 рр. Реформи в Україні у 2014 – 2019 рр. Президентські вибори 31.03.2019 р. Президентські вибори 2019 року. Зовнішня та внутрішня політика Президента В. О. Зеленського у 2019 – 2020 рр. Проблема закінчення війни на сході України. Парламентські вибори 2019 року: передвиборна кампанія та результати вибору. Монобільшість “Слуги народу” у Верховній Раді. Уряд О. В. Гончарука та старі українські проблеми. Урядова криза 2020 року. Уряд Д.А.Шмигала та його робота у 2020 – 2021 рр. Україна в умовах світової пандемії COVID-19. Весінній та зимовий локдаун і їхні наслідки для України. Діяльність опозиційних сил в Україні в роки президентства В.О.Зеленського. Наступ В.О.Зеленського на проросійські інформаційні ресурси в Україні. Військові дії на Сході України та діяльність української дипломатії на європейському та світовому рівнях.

VI. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Т е м а	Кількість годин, відведених на:		
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійну роботу
<i>Змістовий модуль I. Соціально-економічне та політичне становище України 1900 -1939 рр..</i>			
Тема №1. Українські землі на початку ХХ століття.	2	2	8
Тема №2. Економічний розвиток та політичне становище українських земель напередодні та у роки першої світової війни.	2	2	10
Тема №3. Українська революція 1917 – 1921 рр.	2	2	10

Тема № 4. Нова економічна політика більшовиків в УСРР.	2	2	5
Тема № 5. Індустріалізація та колективізація в УСРР. Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні.	2	2	5
Всього за модуль	10	10	30

<i>Змістовий модуль II. Економічні та суспільно-політичні зрушення 1930-х – 2000-х років</i>			
Тема 6. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945рр.).	2	-	5
Тема 7. Українська РСР в другій половині 1940-х – 1950-х роках.	2	-	5
Тема 8. УРСР в добу хрущовських реформ (середина 50-х перша половина 60-х років).	2	-	10
Тема 9. Україна доби незалежності.	2	2	10
Всього за модуль	8	2	30
Разом годин за курс	18	12	60

VII. ТЕМАТИКА КУРСУ ЛЕКЦІЙ.

Змістовний модуль I. Соціально-економічне та політичне становище України 1900 -1939 рр.

Тема №1. Українські землі на початку XX століття.

Тема лекції: «Надніпрянська Україна на початку XX століття»

(2 години)

П л а н

- Надніпрянщина в умовах формування ринкових відносин, капіталізації промисловості та сільського господарства:
 - адміністративний устрій Надніпрянської України;
 - розвиток промислового виробництва в Україні;
 - сільське господарство на українських землях;
 - вплив аграрної реформи П.Столипіна на Україну.

2. Політичне становище Наддніпрянської України у складі Російської імперії на початку ХХ століття:
 - робітничі страйки та селянські виступи;
 - формування ліберальної опозиції царизму;
 - створення перших українських політичних організацій та партій;
2. Національно-культурне життя української громади в 1900-1914 рр.

Тема № 2. Українська революція 1917 – 1921рр.

(2 годин)

П л а н

1. Українська Центральна Рада та Генеральний Секретаріат – перші структури доби відродження національної державності.
2. Українська гетьманська держава П.Скоропадського.
3. Проблеми українського державотворення доби Директорії.
4. Утвердження в Україні радянської форми державності.

Тема № 3. Нова економічна політика більшовиків в УСРР.

(2 години)

П л а н

1. Соціально-економічна та політична криза в УСРР наприкінці 1920 – поч. 1921 рр.
2. Нова економічна політика більшовиків в промисловості.
3. Неп і селянський виробничий сектор.
4. Економічні результати політики НЕПу.

Тема № 4. Індустріалізація та колективізація в УСРР. Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні.

(2 години)

П л а н

- 1.Індустріалізація промисловості в Україні.
- 2.Насильницька колективізація сільського господарства України. Голодомор 1932-33 рр.
- 3.Посилення ролі каральних органів у внутрішньополітичному житті УСРР. Сталінські політичні репресії.
- 4.Наука, освіта та культура в тоталітарному суспільстві.

Змістовий модуль II. Економічні та суспільно-політичні зрушення в УРСР 1940-х – 2000-х рр.

Тема 5. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945рр.).

(2 години)

П л а н

1. Українське питання в роки Світової війни.
2. Напад нацистської Німеччини на СРСР. Початковий період військових дій на Україні влітку – восени 1941 р.:
 - оборона прикордонних районів;
 - проголошення української державності ОУН-Б у м.Львові;
 - героїчний захист українських міст;
 - евакуація промисловості та сільгосп підприємств на схід;
 - військові та політичні прорахунки сталінського керівництва на початку війни.
3. Окупація українських земель, встановлення окупаційного режиму:
 - характеристика окупаційної влади та адміністрацій окупованих територій;
 - економічна та соціальна політика окупаційної влади;
 - українська автономія на окупованих землях (Олевська республіка та ін. утворення).
4. Рух опору в Україні. Радянський партизанський рух та боротьба ОУН-УПА.
5. Визволення України від фашистських загарбників.

Тема 6. Українська РСР в другій половині 1940-х – 1950-х роках. (2 години)

П л а н

1. УРСР в системі міжнародних відносин після Другої світової війни.
2. Об'єднання основних етнічних українських земель у складі УРСР.
3. Післявоєнна відбудова промисловості УРСР.
4. Стан сільського господарства республіки.
5. Голод 1946 – 47 рр. в Україні.
6. Підсумки відбудовчого періоду в Українській РСР.

Тема 7. УРСР в добу хрущовських реформ (середина 50-х перша половина 60-х років).

(2 години)

П л а н

1. Внутріполітичне та міжнародне становище УРСР після Другої світової війни.
2. Особливості громадсько-політичного життя в умовах часткової лібералізації та десталінізації радянського суспільства.
3. Операція “Вісла”: соціально-політичний аспект проблеми.

4. Зародження дисидентського руху в Україні 50-х початку 60-х рр..

Тема 8. УРСР в роки застою (друга половина 60-х – сер. 80-х.).

(2 години)

П л а н

1. Становище промисловості в УРСР у 60 – 80-ті рр.:
 - спроби проведення реформи управління промисловістю;
 - зміцнення командно-адміністративного ресурсу;
 - НТР в радянській плановій економіці 70 – 80 –х рр.;
2. Гальмівні механізми сільськогосподарського виробництва в Україні.
3. Соціальна політика влади в умовах наростаючої економічної кризи.

Тема 9. Сучасне політичне та соціально-економічне становище.

(2 години)

П л а н

1. Діяльність політичних партій напередодні та у процесі Парламентських виборів 2007 року.
2. Сучасна політична ситуація протистояння політичних сил в Парламенті та урядових структурах.
3. Внутрішньополітична діяльність Президента України В. Зеленського.
4. Зовнішньополітичні фактори української незалежності.

VIII. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.

Змістовний модуль I. Соціально-економічне та політичне становище України 1900 -1939 рр.

Тема №1. Західноукраїнські землі на початку ХХ століття. – 2 год.

П л а н

1. Соціально-економічне становище Галичини, Буковини та Закарпаття в складі Австро-Угорської імперії:
 - адміністративний устрій регіону;
 - колоніальна політика австро-угорського уряду;
 - промислове виробництво та сільське господарство краю;
 - соціальне становища українського населення;
 - трудова еміграція українців.
2. Національно-визвольний рух та активізація соціальної боротьби в Галичині на початку ХХ ст.:
 - консолідуюча роль українських національно-патріотичних сил;
 - політична боротьба за національну ідею та соціальні права;

- розвиток кооперативного руху;
 - освіта, літературне та церковне життя галичан.
3. Пробудження національної самосвідомості українців Буковини та Закарпаття. Діяльність громадських та політичних організацій краю.

Методичні рекомендації

Становище Західної України визначалося колоніальною політикою Австро-Угорської імперії. Промисловість краю хоча й переживала на початку ХХ ст. певне піднесення, розвивалася вкрай нерівномірно і однобічно. Зробили крок уперед, порівняно із попереднім часом, лише традиційні галузі економіки: нафтодобувна, деревообробна та гірнична. Нові види ремесла були представлені переважно дрібними майстернями: швейними, взуттєвими, килимарськими. Потрібно зазначити, що характерними рисами промислового виробництва залишалось домінування іноземного капіталу, мізерна частка українського виробника, низька зайнятість місцевого населення в економіці, банківській справі. Результатом аналізу економічного становища мають стати аргументовані висновки про наслідки колоніального втручання та домінування іноземців в промисловій сфері.

Сільським господарством займалося приблизно 80-90% місцевого населення. На селі зберігалася домінуюча роль поміщицьків, які тримали у своїх руках 40% загальної земельної площі. Існуюче на той час дрібнотоварне селянське виробництво переживало кризу. Лише 10% господарств змогли пристосуватися до ринкових відносин та підняти продуктивність.

Розглядаючи зміст другого питання на підставі узагальнення вже відомих фактів студенти мають зробити логічний висновок про причини посилення політичного руху, визначити закономірності формування на основі “народовецької” ідеології партій та організацій в Галичині Буковині та Закарпатті.

Слушним було б акцентувати увагу на двох важливих моментах політичної історії західноукраїнського регіону: австрофільстві західноукраїнської еліти та переважанні консервативної, правоцентристської складової партійного спектру, слабкості лівих впливів на громадське життя. У Західній Україні давався ознаки також регіоналізм, особливо у взаєминах закарпатської, меншою мірою буковинської еліт, із галицькими провідними діячами громадського руху.

Література

- Жуковський Я. Історія Буковини – Ч.ІІ. –Чернівці, 1994.
 Історія кооперативного руху – К.,1995.
 Макаручук С.А. Галицьке москвофільство в кін. ХІХ на поч. ХХ ст.
 //Історичні дослідження. Вітчизняна історія. – 1990. – Вип.16.

Павко А. Посилення впливу політичних партій Східної Галичини на громадське життя краю в 1900 – 1907 рр. // Укр. іст. журн. – 2002. - №5.\

Тема №2. Україна в роки Першої світової війни (1914 – 1918 рр.)

(2 години)

П л а н

1.Українське суспільство в умовах війни:

- повсякденне життя українців;
- мобілізаційні заходи влади;
- військові дії 1914 – 1916 рр. на Південно-Західному фронті;
- окупаційна політика Росії та Австро-Угорщини в українських землях.

2. Січові стрільці та їх роль в Першій світовій війні.

3. Громадський рух в українських землях. “Українське питання” в програмних документах та діяльності політичних партій доби I світової війни.

4. Соціально-економічні наслідки війни для України.

Методичні рекомендації

Розгляд подій Першої світової війни варто розпочати з оцінок економічного та соціального становища в Наддніпрянській Україні та західноукраїнських землях.

Визначаючи характер подій та місце України на різних етапах війни доцільно наголосити на двох суттєвих моментах. По-перше, на тому, що її територія була ареною військових дій, або входила до прифронтової зони. Саме таке становище визначало тягар війни, який падав на плечі населення з усіма наслідками для економіки, соціальної сфери. По-друге, йдеться про місце України в планах повоєнного врегулювання в разі перемоги однієї із сторін. Тут ініціююча роль була відведена австро-німецькій стороні, яка так чи інакше виступала за перегляд статусу Наддніпрянщини, її відрив від Росії. Однак необхідно зазначити, що втілюючи у життя концепцію “відсікання” Росії від Балтики та Чорного моря, німецько-австрійська сторона не передбачала місце для створення достатньо сильної української держави. Одночасно проводилася лінія на поновлення Польщі.

Потрібно звернути увагу також на те, що російська імперська концепція “завершення збирання Русі” також містила яскраво виражені анексіоністське та асиміляторське начала.

Великоімперський зміст політики обох урядів проявився на практиці, в конкретних діях під час окупації українських земель. Саме тому, було б доцільно докладно змалювати у виступах на семінарському занятті зміст

російської політики в Галичині та Буковині в кінці 1914 на початку 1915 рр., так само як австро – угорської – після окупації українських земель.

Внаслідок впливу цієї політики змінилися позиції українських політичних партій і організацій щодо війни та урядів Росії і Австро-Угорщини. Особливо ретельного аналізу у зв'язку з цим вимагає зміна стратегії і тактики боротьби українських політичних сил за українську державність.

Яскравою сторінкою національно-визвольного руху доби війни стає утворення та військова, громадська діяльність Українських Січових Стрільців.

Варто на занятті розглянути історіографію даної проблеми, показати всі сторони явища УСС, яке виходить за межі українських військових формувань у складі Австрійської Армії, та навести незаперечні докази того, що січовики заклали перші камені у фундамент національної військової доктрини, стали об'єднавчим фактором націотворення у роки Першої світової війни.

Огляд бойового шляху УСС має поєднуватися з висвітленням їх національно-патріотичної діяльності в різних регіонах України та межувати з розповіддю про перебування стрільців у Єлисаветграді 1918 року.

Література

Андрусин Б. Україна в роки Першої світової війни // Історія в школі. – 1998. - №5-6;

Вільшанська О.Л. Повсякденне життя населення України під час Першої світової війни // УІЖ. – 2004. - №4;

Волковинський В.М. Бойові дії на українських землях у роки Першої світової війни // УІЖ. – 2004. - №4;

Лавров Ю.П. Початок діяльності Союзу Визволення України // УІЖ. – 1998. - №4;

Сідак В.С. Діяльність спецслужб Австро-Угорщини й Німеччини на українських землях Російської імперії (кін. ХІХ – поч.. ХХ ст.) // УІЖ. – 1997. №.6;

Степаненко Г.В. Православне парафіяльне духовенство на українських землях Російської імперії в роки Першої світової війни (1914 – лютий 1917 рр.) // УІЖ. – 2004 - №5.

Шапошнікова Н. Вплив подій Першої світової війни на національну свідомість українців // Історія України. – 2000.- №18.

Реєнт О., Сердюк О. Перша світова війна і Україна. – К., 2004.

Реєнт О.П., Янишин Б.М. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз // УІЖ. – 2004. - №4.

Сердюк Н. З історії економічного розвитку України в роки імперіалістичної війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.). Історія в школі. – 1991. - №№ 5 – 6.

Тема № 3. Заняття №1. Української Центральної Рада (березень 1917 – квітень 1918 рр.)

(2 години)

П л а н

- 1.Відродження української державності. Центральної Рада на шляху автономістсько-федералістської орієнтації:
 - перші політичні маніфестації в Україні;
 - всеукраїнський національний конгрес та його рішення;
 - всеукраїнські з'їзди селян, робітників, військовиків;
 - обґрунтування автономних прав українського народу. I Універсал ЦР;
 - утворення Генерального секретаріату.
- 2.Радикалізація політичної боротьби в Україні влітку – восени 1917 р.:
 - переговори ЦР із Тимчасовим урядом;
 - II Універсал Центральної Ради;
 - загальноросійський революційний рух в Україні;
 - Ради робітничих і солдатських депутатів;
 - збройний виступ самостійників;
 - наступ антиукраїнських сил у липні-серпні 1917 р.;
 - III Універсал Центральної Ради;
 - конфлікт Раднаркому з Центральною Радою.
3. Політична криза в УНР наприкінці 1917 – початку 1918 року. Перша радянсько-українська війна.
 - радикалізація політичної боротьби в Україні;
 - I Всеукраїнський з'їзд Рад. Проголошення Радянської влади в Україні;
 - ультиматум Раднаркому УЦР;
 - наступ військ Муравйова на Київ;
 - бій під Крутами;
 - радянська окупація України;
 - IV Універсал УЦР та його історичне значення;
 - селянський повстанський рух на поч. 1918 р.
- 4.Падіння Ц.Р. Здобутки і втрати української державності.

Методичні рекомендації

Розгляд цієї важливої та об'ємної теми слід розпочати з характеристики становища України в Російській імперії. Соціально-політичною домінантою, яка визначала глибоку всебічну кризу, прискорене революціонізування тогочасного суспільства була Перша світова війна. Породжена специфічними обставинами війни, вона спричинила усунення монархії в той історичний

момент, коли опозиційна політична еліта не була готова прийняти на себе весь тягар влади і запропонувати альтернативну політику як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Саме під зазначеним кутом зору доцільно розглядати історичну роль Української Центральної Ради, яка намагалася виробити та реалізувати на практиці власну антикризову програму на базі національної ідеї, політики національної консолідації суспільства через пошук форм української державності.

Аналіз документальної бази, перш за все універсалів Центральної Ради дозволяє відстежити концептуальні відмінності її державницького курсу в різні періоди діяльності. Саме тому студенти мають звертати увагу на історичні передумови прийняття того чи іншого документу, здійснювати порівняльну характеристику його фрагментів. Корисним, на наш погляд, є формування порівняльної тематичної таблиці універсалів та інших однотипних документів. Такий підхід дозволяє не тільки систематизувати накопичені знання, а що не менш важливо, вдосконалити навички роботи з документальним матеріалом.

Принципово важливим є наскрізний мотив аналітичної роботи в семінарі над поглибленим вивченням не тільки декларативно-символічної сторони політики Центральної Ради, а також керованих суспільних процесів розбудови територіальної бази української державності, її інституцій та залучення до державотворчості політичних партій, громадських організацій, всіх верств тогочасного суспільства.

Головним завданням аналізу проблематики цієї теми є неупереджене висвітлення здобутків і втрат державного будівництва, визначення причин успіхів і поразок ЦР. Чи не ключовими моментами тут видаються: ставлення російської політичної еліти, зокрема, Тимчасового уряду, більшовиків до новонародженої української демократичної державності в 1917 та на початку 1918 р.

Не вдаючись до перебільшення ролі українсько - радянської війни між Центральною Радою та Раднаркомом, яка на думку багатьох дослідників унеможливила подальшу розбудову Української держави на мирній демократичній основі, потрібно комплексно оцінювати події останніх місяців існування української влади. Помилковим при цьому було б недооцінювати вплив на внутрішні соціально-політичні процеси такого потужного дестабілізуючого фактору як наявність австро-німецької окупації.

Варто уникати при оцінках факторів поразки Центральної Ради поверхових висновків про домінуюче значення зовнішніх чинників. Певною альтернативою цьому є звернення до аналізу соціальної бази української революції в різні періоди її розвитку.

Література

Національні відносини в Україні у ХХ столітті. / Упорядник
М.І.Панчук/ -К., 1994.

- Національні процеси в Україні у ХХ ст. Упорядник ... К., 1999.
- Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. – У 2-х томах. – К., 1996.
- Український національно-визвольний рух (березень-листопад 1917 р.): Документи і матеріали . – К., 2003.
- Винниченко В. Відрядження нації. Кн.. 1 – 2. – Відень – Київ – 1920, 1990;
- Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. – К., 1991.
- Великий українець. Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського. – К., 1992.
- Буравченков А.О. Український національно-визвольний рух (березень-листопад 1917 р.) // УІЖ. – 2004. - №3.
- Верстюк Владислав. Українська Центральна Рада. Навчальний посібник. К., 1997.
- Верстюк В.Ф. Український національно-визвольний рух (березень-листопад 1917 р.). // УІЖ – 2003. – №3.
- Верстюк В.Ф. Симон Петлюра: політичний портрет (до 125-річчя від дня народження). // УІЖ. – 2004. – №3.
- Гошуляк І.Л. Питання соборності українських земель на Брест-Литовській конференції. – УІЖ. – 2004. - №4.
- Грушевський М. На порозі нової України. – К., 1991.
- Грушевський М. Новий період історії України. – К., 1992.
- Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. – К., 1993.
- Дишлоу В.М. Значення Центральної Ради у відродженні й утвердженні державності українського народу. – К., 1994.
- Дорошенко Д. Історія України. 1917 – 1923 рр. Т.1. Доба Центральної Ради. – Ужгород, 1932, 1991.
- Копиленко О. Сто днів Центральної Ради. – К., 1992.
- Копиленко М., Копиленко О. Зовнішня політика Центральної Ради // Політика і час. – 1992 //
- Кудлай О.Б. Діяльність Народного міністерства внутрішніх справ УНР. // Укр. іст. журн. – 2005. №2.
- Кульчицький С.В. Центральна Рада. Утворення УНР. // УІЖ – 1992. №5-6.
- Кульчицький С. Російська революція 1917 року: буржуазна чи радянська? // Історія в школах України. – 2002.-№1.
- Мельник В., Розовик Д. Національно-культурна політика Центральної Ради. // Генеза. – 1994. №2.
- Мірчук П. Причини загибелі УНР. // Державність. – 1992. №2; -1993.-№2
- Солдатенко В.Ф. Українська революція. ... Кн..1 – К., 1998.
- Солдатенко Ф. Володимир Винниченко : на перехресті соціальних і національних прагнень. – К., 2005.
- Стрельський Г. Брестський мир: триумф чи трагедія? // Історія в школі. – 2001. - №1.
- Хміль І.В. Вплив III Універсалу на посилення національно-визвольного руху в регіонах України // - УІЖ. – 2004. - №2.

Янковська О.В. Культурне життя в Україні у період національно-демократичної революції (1917 – 1920 рр.). // Укр.іст.журн. – 2005. - №2.

Тема № 4. Суспільно-політичне та культурне життя УСРР за доби НЕПу. (2 години)

П л а н

1. Утворення Союзу РСР і Україна.
2. Розвиток освіти і науки в Українській СРР.
3. Культурна революція та українізація: зміст, здійснення, наслідки.
4. Суспільно-політичне життя в Україні в період становлення сталінської тоталітарної системи.

Методичні рекомендації до теми

Розгляд комплексу проблем впровадження у практику елементів ринкової економіки відомих як нова економічна політика Радянської влади, слід розпочинати із аналізу системної кризи кінця 1920 року, яка поставила на межу існування більшовицького режиму. Саме цей фактор став визначальним у зміні курсу більшовиків. X з'їзд РКП(б) (1921 р.) проголосив заміну продрозкладки на продовольчий податок. Складовою частиною НЕПу також були: відновлення товарно-грошових відносин, повернення дрібних підприємств колишнім власникам, розвиток усіх видів кооперації, припинення нсильницького об'єднання селян у колгоспи, радгоспи та комуни, скасування заборони на оренду землі і залучення найманих сільгосппрацівників.

Важливим є визначення особливостей проведення непу в Україні. Потрібно звернути увагу на те, що ця політика почалася в Україні пізніше ніж в Росії, співпала з голодомором 1921 – 1923 рр. Продподаток в УСРР із селянських господарств був вищим ніж в Радянській Росії та часто стягувався колоніальними методами за допомогою військової сили.

Студенти мають визначити характерні риси та особливості реформування системи управління економікою, специфіку реалізації непу у сільському господарстві та промисловості.

Насиченим було в роки непу суспільно-політичне та національно культурне життя. В першу чергу мають право на означення такі проблеми як формування політики коренізації партійного та державного апарату в УСРР. Часто її зміст неправомірно трактують як послаблення впливу КП(б)У на громадськість, послаблення її ролі в держуправлінні. Це не так. У даному випадку мова має йти про тактичний креативний хід спрямований на зміцнення позицій більшовиків в Україні, через контрольовану кадрову політику, своєрідну соціальну мімікрію певної політичної сили у боротьбі за утримання влади.

Парадигмою політики КП(б)У в царині культури стає проголошення українізації. Слід гнучко підходити до визначення методів її проведення

“згори”, аналізу змісту українського ренесансу в галузі освіти, науки, літератури і мистецтва.

Доба непу це часи ознаменовані гострою політичною боротьбою за владу серед більшовицької правячої верхівки, коли ваги коливалися на користь то одного то іншого угруповання. Загальною ознакою цієї боротьби, її парадигмою стає посилення ролі каральних інституцій радянської держави та тотальний контроль над громадським життям. Наприкінці 20-х рр. сталінське угруповання закріплює за собою головні посади в РКП(б) та уряді. Логічним продовженням партійних читок стає розгортання політичних репресій у центрі та на місцях. В Україні було розпочато переслідування української інтелігенції, згорнуто українізацію.

Література

- Голод 1921 – 1923 років в Україні. Зб. Документів і матеріалів. – К., 1993
Україна в ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. –К., 2002.
- Кравченко В.І., Лазуренко В.М. Радянська політика щодо заможного селянства України в роки нової економічної політики (1921 – 1929 рр.) //Український селянин. – 2002.- Вип. №5.
- Касьянов Г., Даниленко В. Сталінізм і українська інтелігенція. –К., 1991.
- Касьянов Г.В. Українська інтелігенція в 1920 – 1930 рр.: соціальний портрет та історична доля. –К., 1992.
- Куліш А. Голодомор 1921 1923 рр. в Русі – Україні як продовження етнічної війни 1917 – 1921 рр. – Харків, 2003.
- Морозов А.Г. Тернистий шлях сільськогосподарської кооперації в добу НЕПу. // Український селянин. – 2002. – Вип.. №5.
- Олійник М.М. Політика державних та партійних органів України щодо приватних підприємств у період НЕПу. // Укр.. іст. журн. – 2001. -№1.

Тема № 5. Модернізація промисловості УСРР 1928 – 1937 рр. (2 години)

П л а н

1. Проголошення курсу на індустріалізацію промисловості УСРР.
Перший п'ятирічний план 1928/29 – 1932/33 рр.
2. Завершення індустріалізації в Україні. Друга п'ятирічка .
3. Суцільна колективізація в УСРР 1920 – 1930-х років.
4. Політичні репресії
5. Більшовицькі «реформи» як основа формування в Україні тоталітарного режиму

Методичні рекомендації

Аналіз фінансування модернізаційних заходів має передувати розгляду складних процесів розробки та здійснення перших п'ятирічних планів. Особливістю останніх є звернення до внутрішніх резервів, зокрема до перекачування коштів у промисловість із селянського трібнотоварного господарства. Слід також взяти до уваги, що в часі модернізаційні процеси співпали із гострою боротьбою за владу у верхівці ВКП(б). Цей фактор наклав свій відбиток на вирішення питань темпів індустріалізації (прискорені) та зміцнення гальмівних ідеологічних факторів політичних судових процесів проти старих “спеціалістів-шкідників” та керівних кадрів.

Потрібно вказати також на принципово важливий теоретичний аспект досліджуваної у семінарі проблеми: перехід до індустріалізації країни на практиці означав відмову від НЕПу та згорання елементів ринкових відносин.

Розглядаючи хід виконання промислових планів реконструкції промисловості неможливо обійти питання стосовно темпів її здійснення. Зокрема, на конкретних прикладах важливо показати шкідливість форсованої індустріалізації і її антисоціальну спрямованість. Потрібно також звернутися до майже не вивченої проблеми використання праці в'язнів радянських концтаборів на будовах перших п'ятирічок.

Аналізуючи наслідки зусиль українського народу у розбудові промислового потенціалу республіки студенти мають розглянути альтернативні оцінки результатів виконання п'ятирічних планів в УСРР, врахувати моральний аспект та сучасні підходи до вивчення даної проблеми. Адже докорінна реконструкція старих та будівництво нових заводів і фабрик здійснювалися в мобілізаційних умовах, всупереч життєво важливих потреб робітництва, інженерних працівників, за рахунок наднапруження усіх суспільних сил.

Студенти мають на прикладі статистичного матеріалу зробити власні висновки про наслідки реконструкції промислового потенціалу республіки та показати корінні зміни у складі соціальної стратиграфії, урбанізації населення та вийти на розуміння взаємовпливів індустріалізації та насильницької суцільної колективізації в Україні.

Курс на суцільну колективізацію, проголошений листопадовим 1929 р. Пленумом ЦК ВКП(б), в Україні набув прискореного та насильницького характеру. При розгляді цієї теми необхідно з'ясувати, якими були основні причини тотальної колективізації, визначити закономірності та обґрунтувати виокремлення головних періодів її здійснення.

Не менш важливим завданням є аналіз змісту політики соціального розколу українського села, до якого вдалися більшовики, розділивши селян на три категорії: учасники антирадянських виступів, ті хто чинив “пасивний опір” розкуркуленню та ті, що не чинили ніякої протидії колективізації.

Обов'язковим є розгляд документальної бази, яка засвідчує відправні параметри становища індивідуального селянського господарства та його економічну трансформацію внаслідок проведення колективізації в артільній

формі усуспільнення господарств. При цьому потрібно пам'ятати, що в офіційних документах передбачалася колективізація саме у формі впровадження артілі, тобто із залишенням селянам присадибної ділянки, а на практиці низка супровідних документів визначала головною формою усуспільнення фактично – комуну.

Не можна вважати ґрунтовними знання даної теми без вивчення протестних рухів українського селянства у різні періоди проведення колективізації. Тому нагальною і своєчасною є рекомендація звернутися до розгляду його різноманітних форм: від пасивного не сприйняття колективізації до багаточисленних збройних виступів українського селянства. Потрібно визначити також місце і роль каральних органів у придушенні руху опору в Україні.

Із другої половини 1930-х рр. колгоспи стають складовою частиною соціалістичної економіки УСРР та поступово витісняють дрібного товаровиробника на селі. Тому потрібно комплексно підходити до аналізу становища в сільському господарстві із врахуванням місця колгоспів та радгоспів у командно-адміністративній системі СРСР. Потрібно мати на увазі, що саме у цей період відбувається становлення бригадно-ланкової системи структурування колективних господарств, остаточно формується система планування організації сільгоспвиробництва та відбувається процес закріпачення українського селянина.

Вивчення теми має завершитися констатацією становища колективних господарств в системі соціалістичної планової економіки кінця 1920 – початку 1930-х рр., визначенням причин голодомору 1932 – 33 рр. в Україні.

Важливим аспектом вивчення голодомору в 1932-33 рр. є залучення до обговорення на семінарі місцевого краєзнавчого матеріалу, зокрема спогадів тих хто пережив терор голодом.

Література

1. Безкровна війна. Мовою архівних документів про голод 1921 – 1923, 1932 – 1933 рр. Автори – упорядники О.Житков, В. Кусмінська, Л.Маренець. - Кіровоград, 2003.
2. Голод 1932 – 1933 років в Україні: причини та наслідки. – К., 2003.
3. Колективізація і голод на Україні 1929 – 1933 рр. Збірник документів і матеріалів. –К., 1992.
4. Граціозі Андреа. Голод у СРСР 1931 – 1933 рр. та український голодомор: чи можлива нова інтерпретація ? // УІЖ. – 2005. - №3.
5. Єфименко Г.Г. Радянська модернізація 1920 – 1930 рр. (До постановки проблеми у світлі аналізу досліджень сучасних російських істориків). // УІЖ. -2002. -№5.
6. Житков О.А., Пономаренко Л.В. Етнополітичний аспект колективізації в Україні // Наукові записки з історії України. - Вип. 8. – К., 1998.
7. Конквест Роберт. Жнива скорботи. – К., 1993.
8. Кому був вигідний голодомор? – К., 2004.

9. Кульчицький С. Скільки нас погинуло від голодомора 1933 року?
//Зеркало тижня. - №45. - 23 листопада 2002 р.
10. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921 – 1941). // УІЖ. – 1991. - №8.
11. Смертю смерть подолали. Голодомор в Україні 1932 – 1933. Панченко П.П. – кер. авт. колективу. – К., 2003.
12. Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20 – 30 роки. – К., 1991.

**Тема № 6. Утвердження незалежної України (1991 – 2022 рр.).
(2 години)**

П л а н

1. Особливості громадсько-політичного життя українського суспільства у 1991 – 2004 рр.
2. Державотворчий процес в умовах незалежності.
3. Формування багатопартійної системи. Роль політичних партій у розбудові української держави.
4. Становище освіти, науки та культури України.

Методичні рекомендації

Розпочинаючи вивчення першого питання доцільно наголосити на тому, що стрижневою проблемою цього періоду стає реформування партійно-радянської системи, створення нових незалежних державних структур, започаткування нових принципів державотворення в Україні, які базуються на давніх історичних традиціях нашого народу.

Вивчаючи особливості громадсько-політичної обстановки в Україні варто звернути увагу на той факт, що у здійсненні політичних перетворень на першому етапі становлення незалежності, важливу роль зіграли не політичні партії, яких на той час ще не було, а громадські організації демократичної орієнтації.

Зміст головних змін полягав у здійсненні реального розподілу влади на законодавчу, судову, виконавчу. Нам цьому якраз і потрібно акцентувати увагу у підборі літератури та використанні історичного матеріалу до семінарського заняття.

Головним елементом у здійсненні реформування державного життя перехідного періоду є відродження українського парламентаризму, урахування та узгодження різноманітних інтересів різних верств населення, територіальних і етнічних спільнот, подолання клановості у суспільно-політичному процесі.

Студенти мають на прикладах пояснити які фактори сприяли формуванню в Україні президентсько-парламентської моделі державної влади, у чому її переваги та слабкі сторони.

Складовою частиною громадського життя було існування релігійної багатоконфесійності українського суспільства. Тому необхідно звернути увагу на відсутність релігійного монізму, суперечливість та політичну заангажованість релігійних діячів сучасності.

Вивчаючи партійне життя в різні етапи його становлення та розвитку багатопартійності зверніть увагу на елементи ідеологічної незрілості більшості партій, їх бізнесово-кланову залежність та нерозвиненість демократичних традицій внутрішнопартійних відносин.

Варто при вивченні феномену української багатопартійності скористатися традиційною шкалою оцінки їх програмної орієнтації, або ж вдаватися до гнучкої системи оцінок політичних сил вживаних у європейському політикумі з визначення характеру діяльності тієї чи іншої політичної сили як національної, чи вузько-партійної приналежності.

Останнє питання семінарського заняття має розглядатися через призму чітко визначених критеріїв розвитку освіти, науки та культури: відповідність національним інтересам, гуманістичним ідеалам демократичного суспільства, професіоналізм.

Література

1. Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.). – К.,2000.
2. Білоус О. Глобалізація і національна стратегія України. – К.,2001.
3. Брежнєва Т., Іжак О., Шевцов А. Євроантлантична інтеграція України: військово-політичні аспекти. – Донецьк,2003.
4. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. – Львів,2002.
5. Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ століття). – К.,2001.
6. Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації. – К.,2002.
7. Шведа Ю. Партії і партійна система України. – Львів, 2001.

ІХ. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовний модуль І. Соціально-економічне та політичне становище України 1900 -1939 рр.

1. Студентський рух в Наддніпрянській Україні на початку ХХ століття.
2. Переселенський рух українців в роки Столипинської аграрної реформи.

3. Виникнення в Україні Рад солдатських і робітничих депутатів.
4. Діяльність українських депутатів і Державній думі Росії.
5. Польський фактор у відносинах УНР та ЗУНР.
6. Феномен отаманщини в українській революції.
7. Аграрна та національна політика А.Денікіна в Україні.
8. Формування уряду УНР у вигнанні.
9. Українська кооперація на західноукраїнських землях.
10. Комітети незаможних селян: створення та завдання.
11. Виробниче змагання в промисловості УСРР часів індустріалізації.
12. Українська інтелігенція 20 – 30-х рр.: соціальний портрет.
13. Релігія і церква в 30-х рр. ХХ століття.
14. Створення та діяльність УВО.

Змістовий модуль II. Економічні та суспільно-політичні зрушення в УРСР 1940-х – 2000-х рр..

15. Політика окупаційної влади у роки війни.
16. Колабораціонізм в Україні (1941 – 1942 рр.).
17. Соціальна політика уряду УРСР 1930- поч.. 40- років.
18. Радянізація західноукраїнських областей УРСР.
19. Національно-визвольний рух повоєнної доби на західноукраїнських землях.
20. Національна політика більшовиків на західноукраїнських землях.
21. Насильницька депортація кримсько-татарського населення.
22. Українці у європейському русі опору фашизму.
23. Ліквідація української греко-католицької церкви.
24. Участь українців в освоєнні цілих земель.
25. «Неперспективні села» причини появи цього явища.
26. М.Хрущов і Україна.
27. Крим у роки відбудови повоєнного часу.
28. Вхідження Кримської області РФСР до складу УРСР.
29. Україна у спіробітництві з ООН та іншими міжнародними організаціями.
30. Проблема трудових ресурсів України 50 – 60-х рр.
31. Суспільні науки в умовах посилення командно-адміністративної системи (1970 – середина 80-х рр.).
32. Молодіжні організації та їх роль у громадському житті 70 – 80-х рр.
33. Культура українського села 1970 – 80 – х років ХХ ст.
34. Соціальна політика влади в українському селі 70 – 80 – х років ХХ ст.
35. Українське місто 60 – 80-х рр.: соціальні зміни.
36. Студентський рух в УРСР у роки перебудови.
37. Чорнобильська катастрофа 1986 р. та її наслідки.
38. Трудова еміграція з України 1990-х рр..
39. Криза молодіжної політики в Україні на сучасному етапі.
40. Релігійне життя в сучасній Україні.

X. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ КУРСУ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Політичне становище Наддніпрянської України у складі Російської імперії на початку ХХ століття.
2. Наддніпрянщина в умовах формування ринкових відносин початку ХХ століття економічне становище
3. Національно-культурне життя української громади в 1900-1914 рр. в українських губерніях Наддніпрянської України.
4. Становище Галичини, Буковини та Закарпаття в складі Австро-Угорської імперії:
Національно-визвольний рух та активізація соціальної боротьби в Галичині на початку ХХ ст.:
5. Революційні події в Україні 1905 – 1907 рр.
6. Перша світова війна на українських землях.
7. Українська Центральна Рада та Генеральний Секретаріат – перші структури доби відродження національної державності.
8. Українська гетьманська держава П. Скоропадського.
9. Проблеми українського державотворення доби Директорії.
10. Утвердження в Україні радянської форми державності.
11. Соціально-економічна та політична криза в УСРР наприкінці 1920 – поч. 1921 рр.
12. Нова економічна політика більшовиків в промисловості.
13. Неп і селянський виробничий сектор.
14. Економічні результати політики НЕПу.
15. Суспільно-політичне та культурне життя УСРР за доби НЕПу.
16. Індустріалізація промисловості в Україні.
17. Насильницька колективізація сільського господарства України. Голодомор 1932-33 рр.
18. Посилення ролі каральних органів у внутрішньополітичному житті УСРР.
Сталінські політичні репресії.
19. Наука, освіта та культура в тоталітарному суспільстві.
20. Українські землі в складі Польщі.
21. Становище українських земель в складі Румунії.
22. Українські землі у складі Чехословаччини (20 – 30-ті рр.).
23. Промисловість та колгоспне село Української РСР напередодні радянсько-німецької війни.
24. Становище української науки, освіти, літератури та мистецтва в тоталітарному суспільстві.
25. Політичні репресії другої половини 30-х початку 1940-х років в Україні.
26. Українське питання у міжнародних відносинах напередодні Другої Світової війни.
Проголошення незалежності Карпатської України.
27. Окупація Закарпаття Угорщиною.
28. Вхідження Галичини до складу СРСР та УРСР.

- 29.Перехід Північної Буковини та Бессарабії зі складу Румунії до СРСР та УРСР.
- 30.Радянізація західних земель УРСР.
- 31.Напад нацистської Німеччини на СРСР. Початковий період військових дій на Україні влітку – восени 1941 р.
- 32.Окупація українських земель, встановлення окупаційного режиму.
- 33.Рух опору в Україні. Радянський партизанський рух та боротьба ОУН-УПА.
- 34.Визволення України від загарбників.
- 35.СРСР в системі міжнародних відносин після Другої світової війни.
- 36.Об'єднання основних етнічних українських земель у складі УРСР.
- 37.Післявоєнна відбудова промисловості УРСР.
- 38.Стан громадського та національно-культурного життя в Україні після перемоги над фашизмом.
39. Боротьба ОУН – УПА у західноукраїнському регіоні: причини, перебіг, наслідки.
- 40.Депортація українців Закарпаття у 1944, 1946 рр. Операція «Вісла».
- 41.Розвиток освіти та науки в УРСР у повоєнний час.
- 42.Стан сільського господарства республіки.
- 43.Голод 1946 – 47 рр. в Україні.
- 44.Підсумки відбудовчого періоду в Українській РСР.
- 45.Внутрішньополітичне становище УРСР після Другої світової війни.
- 46.Особливості громадсько-політичного життя в умовах часткової лібералізації та десталінізації радянського суспільства.
- 47.Операція “Вісла”: соціально-політичний аспект проблеми.
- 48.Зародження дисидентського руху в Україні 50-х початку 60-х рр..
49. Становище промисловості в УРСР у 60 – 80-ті рр.
- 50.Спроби проведення реформи управління промисловістю.
- 51.Гальмівні механізми сільськогосподарського виробництва в Україні.
- 52.Соціальна політика влади в умовах наростаючої економічної кризи.
- 53.Особливості соціально-політичного життя в Українській РСР доби перебудови.
- 54.Становище промисловості України. Криза промислового виробництва та спроби її подолання.
- 55.Проблеми розвитку сільського господарства УРСР у 1985 – серп. 1991 рр.
56. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року.
- 57.Розбудова державних органів влади та управління: пошук шляхів, здобутки та втрати.
- 58.Економіка і соціальна політика:перші кроки ринкової економіки.
- 59.Економічна криза в Україні: причини, характер, спроби подолання (1991 – 2001 рр.).
- 60.Соціальна політика перехідного періоду та її особливості.
- 61.Соціально-економічне становище України на другому етапі незалежності (1994 - 2004 рр.).

62. Діяльність політичних партій напередодні та у процесі Парламентських виборів 2007 року.
63. Сучасна політична ситуація протистояння політичних сил в Парламенті та урядових структурах.
64. Внутрішньополітична діяльність Президента України В. Ющенка.
65. Зовнішньополітичні фактори української незалежності.
66. Революція гідності та її наслідки.

Основна література для вивчення дисципліни:

1. Бойко О. Новітня історія України 2014 – 2019. – К.: Академія, 2020. – 160 с.
2. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття [Навч. посіб.]. – Київ, 1996. – Режим доступу: <http://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>
3. Іванов В. М. Історія держави і права України: Підручник. – Київ, 2013. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/doc/IDPU_Ivanov.pdf
4. - Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За ред. А. Яртися та В. Мельника. – Львів, 2005. – Режим доступу: <https://readbookz.net/books/210.html>
5. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр.: Навч. посіб. – Київ: Ек-с Об, 2000. – 296 с.
7. Бойко О. Новітня історія України 2014 – 2019. Навч. посібник. – Київ: Академія, 2020. – 160 с.
8. Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Частина III: 1917-2003 рр. Підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів. - Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 628 с.
9. Касьянов Г. В. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. К.: Наш час, 2008. 432 с.
10. Кучер В. І. Україна 1941-1944: трагедія народу за фасадом Священної війни [Текст] : [монографія]. К. : Білоцерківдрук, 2011. – 368 с.
11. Новітня історія України. 1900 – 2000: підручник для студ. – К.: Вища школа, 2000. – 662 с.
12. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. К.: НІСД, 2017. – 496 с.
13. Україна. Хроніка визволення: дослідження, документи, свідчення / Редкол.: Л. В. Легасова (кер. проекту) та ін. Київ, 2014. – 324 с.
14. Руценко І.П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога. Х.: ФОП Павленко О.І., 2015. 268 с.
15. Шайкан В. О. Колабораціонізм на території рейхскомісаріату "Україна" та військової зони в період Другої світової війни / О. Є. Лисенко (відп.ред.). Кривий Ріг : Мінерал, 2005. – 468 с.
16. Past continuous: Історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.

Основні електронні інформаційні ресурси:

17. Інститут історії України НАН України – <http://www.history.org.ua/>
18. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: Томи Енциклопедії історії України (ЕІУ) на порталі. – Режим дост: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
19. Електронна бібліотека «Культура України». – Режим доступу: <http://elib.nplu.org/index.html>
20. Ізборник. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/>
21. Україна Incognita. – Режим доступу: <https://incognita.day.kyiv.ua/>
22. Україна: Хронологія розвитку. Новітня 208 SSN 2311–4932. Інтелігенція і влада. 2015. Вип. 33 історія. 1917-2010 рр. / Енциклопедичне видання у 6 томах. - К.: КРІОН, 2011. - Т.6. – Режим доступу: <http://litopys.com.ua/encyclopedia/utverdzhennya-nezalezhno-ukrani/leon-d-danilovich-kuchma/>.